

Umiranje - zadnja možnost za uresničevanje vrednot

INGRID RUSSI ZAGOŽEN

IZVLEČEK

Umiranje je v perspektivi smiselnosti življenja zadnja možnost za uresničevanje vrednot. Na ravni tega življenja: v umiranju se izrazijo tiste vrednote, ki presegajo človekovo psiho-fizičnost in se vežejo na specifično človekovo naravo, na noetično dimenzijo človekovega bivanja. Ob trenutku smrti je zadnja možnost samo za uresničevanje še nekaj vrednot- med drugim kesanje, odpuščanje, sprava. Zato se je treba boriti za detabuizacijo smrti.

Ključne besede: umiranje, vrednote, noetična dimenzija, vest, edinstveni posameznik, smisel trenutka smrti

ABSTRACT

DYING - THE LAST CHANCE FOR REALISING VALUES

Dying is the last chance for realisation of values at the level of this life in the perspective of life mentality. In dying, values are expressed which go beyond the human psycho-physical dimension and are inherent in the specific nature of being human and the noetic dimension of human existence. The moment of death provides the last chance for realisation of only a few values, such as repentance, forgiveness, and reconciliation. Therefore, we have to endeavour to stop death being a taboo object.

Key words: Dying, values, noetic dimension, conscience, unique individual, the meaning of the moment of death

Umiranje in smrt sta v današnji evropski družbi v veliki meri tabuizirana in v tem tudi Slovenija ne izstopa iz ostalega evropskega prostora. Umiranje je umaknjeno iz oči javnosti, za zidove bolnišnic in drugih zdravstvenih ustanov. V Sloveniji umre letno okrog 20000 ljudi, od tega približno polovica v teh ustanovah.¹ Po drugi strani smo smrti in umiranju nenehno izpostavljeni, predvsem prek sredstev javnega obveščanja (z nasilnimi prizori v filmih, vojnih reportažah, črni kroniki), a kljub temu ju v realnem življenju niti ne opazimo. Živimo tako, kakor da bi bili nesmrtni. Na ravni konkretnega posameznika opažamo obrambne mehanizme izrinjanja dejstva smrti iz zavesti. Strah pred smrtjo, strah za eksistenco in strah pred njeno anihilacijo, vse to so strahovi, ki so bolj ali manj prisotni pri vsakem posamezniku. Gotovo, človeku inherentno izrinjanje smrti iz zavesti omogoča metafizično lahkost (ki pa lahko kaj kmalu postane lahkomiselnost), a nujna je tudi določena stopnja zavedanja smrti, ki omogoča metafizično ukoreninjenost in je zato predpogoj za avtentično bivanje. Smrtnost je tisto, kar človeka

1 Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 1996, str. 91.

spominja na končnost življenja, kar ga sili, da izbira smiselne možnosti in udejanja vrednote. Umiranje je v časovni perspektivi približevanje koncu, v perspektivi smiselnosti življenja je zadnja možnost za uresničevanje vrednot.

Porajata se dve vprašanji. Prvo: Kaj lahko še uresničim trenutek pred svojo smrtjo oz. koncem? In drugo: Kakšen smisel ima uresničevanje in udejanjanje vrednot v zadnjem trenutku?

V umiranju človek ne more več uresničevati vrednot, ki so bile v ospredju v posameznih življenjskih obdobjih, kajti umiranje je dogodek *par excellence*. Človek je fizično, psihično in duhovno bitje. Njegova psihofizičnost je podvržena determinističnim silam in časovni dimenziji, njegova duhovnost je svobodna. Trstenjak je zapisal: "Telo pozna meje v prostoru in času, duh pa je brez meja."² Seveda se ob tem ne hote dotaknemo tudi nesmrtnosti, ampak to ni namen tega prispevka. Če ostanemo na nivoju tega življenja in te smrti: v umiranju se izrazijo tiste vrednote, ki presegajo človekovo psiho-fizičnost in se vežejo na specifično človeško naravo, na noetično dimenzijo človekovega bivanja. Tu najdemo vest, "organ smisla",³ ki kliče h kesanju zaradi lastne krivde, k odpuščanju krivde drugim in k spravi s samim seboj in drugimi ljudmi. Če razumemo življenje kot nalogo, h kateri smo poklicani, da jo izpolnimo, in če doživljamo sebe kot edinstvenega posameznika, potem tudi vidimo, da ni nikogar, ki bi to nalogo lahko opravil namesto nas. Jaz se moram kesati, jaz moram odpustiti, jaz se moram spraviti. Če tega ne storim jaz, bo s smrtjo ostalo za večno tudi na moralni (in ne samo na bitni oz. fakti) ravni. To je moja odgovornost.

Menim, da se nam odgovor na drugo vprašanje - kakšen smisel ima uresničevanje in udejanjanje vrednot v zadnjem trenutku - ponuja kar sam. Tako kot obstaja smisel trenutka (to je smisel, ki se veže na nekega posameznika, v nekem trenutku, v neki situaciji), tako obstaja trenutek smrti, ki ima svoj smisel. Človek mora ta trenutek izkoristiti, kajti on umira v času, čas umira v njem.⁴ Tisto, kar mora človek preseči, je le pojmovanje samega sebe kot izključno psihofizičnega bitja, preseči mora svojo ozkost, v kateri se zaveda samega sebe samo toliko, kot je, "vodna kaplja v zraku, ki ne sluti oceana, iz katere prihaja in katerega del je".⁵ Do trenutka smrti ima človek nešteto možnosti, ki se mu ponujajo za izbiro, nešteto vrednot, ki jih lahko uresniči. Ob trenutku smrti je za udejanjanje mnogih vrednot, ki pripadajo življenju, že prepozno. Ostaja samo še nekaj vrednot - med drugim kesanje, odpuščanje in sprava - ki jih lažje uresniči tudi zato, ker z življenjem ni več obremenjen. Zato se je potrebno boriti za detabuizacijo smrti in nanjo pogledati kot na zadnjo možnost za uresničevanje vrednot.

LITERATURA

- Bulka R. P., *Logotherapy Confronts Kevorkianism*, 1994.
 Frankl V. E., *Zdravnik in duša*, Mohorjeva družba, Celje, 1994.
 Trstenjak A., *Umrješ, da živiš*, Mohorjeva družba, Celje, 1993.

2 A. Trstenjak: *Umrješ, da živiš*, Mohorjeva družba, Celje, 1993, str. 22.
 3 V. E. Frankl: *Zdravnik in duša*, Mohorjeva družba, Celje, 1994, str. 67.
 4 R. P. Bulka: *Logotherapy Confronts Kevorkianism*. *Journal des Viktor-Frankl-Instituts*, 1994, 2, str. 19.
 5 M. Boss: *Anxiety, Guilt and Psychotherapeutic Liberation*. *Review of Existential Psychology and Psychiatry*, 1962, II, 173-195. Ponatis v: *Readings in Existential Psychology and Psychiatry* (ed. K. Hoeller). New Jersey: Humanities Press, 1994, str. 83.